

Saatteeksi

Globaalit trendit, kuten digitalisoituminen, heijastuvat niin yliopistojen hallintoon, tutkimukseen kuin opetukseenkin sekä niiden tapoihin viestiä. Vaikka digitalisoituminen tuo mukanaan yhä useampia viestintäteknologioita, -ohjelmia ja sovelluksia, kirjallisella viestinnällä tiedon tuottamisen ja jakamisen muotona on omat vahvuutensa esimerkiksi digitaalisesti opetettaessa ja opiskeltaessa. Jotta kirjallinen viestintä toimisi parhaalla mahdollisella tavalla, tarvitaan kirjoittamisen tutkimusta, opetusta ja opiskelua. Tämän teoksen tarkoituksena on tarjota lukijoille kokonaisuus, jossa tieteellistä kirjoittamista lähestytään tiedeyhteisön viestintänä. Tiedeyhteisön viestintään osallistutaan toimien erilaisissa rooleissa, kuten opettajan ja opiskelijan, opinnäytteen ohjaajan, tekijän ja opponoinjan, kirjoittajan ja lukijan rooleissa. Rooleihin liittyvien viestintäkäytäntöjen tunteminen auttaa ymmärtämään toiminnan mahdollisuuksia. Tämä teos painottuu tutkielmaa kirjoittavan opiskelijan tukemiseen.

Teoksessa on sekä tutkimus- että oppikirja-artikkeleita, jotka kaikki ovat käyneet läpi vertaisarvioinnin. Teoksen tutkimusartikkeleissa Heli **Katajamäki** kuvaa käsitteiden oppimista tieteellisen kirjoittamisen kurssilla ja tuo esille, millä tavoin muiden kirjoittamien tekstien analyttinen lukeminen on opettavaista. Jenni **Kantolan** artikkelin kautta pääsemme tutustumaan kahden pro gradu -tutkielmansa tehneen opiskelijan tarinaan ja siihen, miten itseohjautuvuus niissä näkyy. Tutkielman ohjaajat pääsevät ääneen Heli **Katajamäen** ja Suvi **Isohellan** artikkelissa, joka pohjautuu opinnäytetyön ohjaajille tehtyyn kyselyyn. Samaan kyselyyn, mutta myös tutkielmatekstiaineistoon ja tieteellisen kirjoittamisen oppaisiin pohjaten Jaana **Puskala** havainnollistaa viestintäkäytäntöjen vaihtelua kirjoittajan äänen esille tuomisessa.

Teoksen oppikirja-artikkeleissa liikutaan opinnäytteiden tutkimus- ja kirjoitusprosessin eri vaiheiden keskeisissä teemoissa: käsitteissä, tekstin jäsentämisessä, termeissä, argumentoinnissa ja opponoinnissa. Lopuksi siirrytään tarkastelemaan erityisesti viestinnän tutkimusta aikakautena, jolloin viestintä muuttuu yhä teknologisoidummaksi. Anita **Nuopponen** kuvaa, miten tutkija voi selkeyttää käsitteistöään ja tutkimusprosessiaan. Merja **Koskela** ja Nina **Pilke** havainnollistavat, miten looginen tekstin jäsentäminen rakentuu tekstiin. Niina **Nissilä** ja Merja **Koskela** keskittyvät termien tunnistamiseen ja käyttöön tieteellisessä tekstissä. Tommi **Lehtonen** havainnollistaa, miten tieteellisen tekstin argumentointia voidaan lähestyä ja analysoida. Seminaareissa hyödynnetty opponointi ja sen tuottamat oppimisen kokemukset ovat keskiössä Heidi **Hirston** ja Anne **Sorosen** artikkelissa. Tanja **Sihvonen** lähestyy teknologisesta näkökulmasta tutkimuksen tekemistä ja pyrkii artikkelillaan tuomaan tieteellisestä kirjoittamisesta käytävään keskusteluun mukaan sosioteknistä ajattelua.

Kaikissa kokoomateoksen artikkeleissa tarkastellaan tieteellistä kirjoittamista tutkielman tekemisen näkökulmasta. Tieteellinen kirjoittaminen voidaan nähdä tiedeyhteisön toiminnaksi, johon kirjoittajat sosiaalistuvat vähitellen (Luukka, 2007; Swales, 1990; Duff, 2010). Viestinnällisiin käytäntöihin sosiaalistuminen tapahtuu instituutiossa monien eri tapahtumien, kohtaamisten ja viestimisen kautta. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset kurssit, ohjaustilanteet, ohjetekstit ja kirjoittajan itse tuottamat tekstit. Sosiaalistuttuaan viestin-

täkäytäntöihin kirjoittajaa voi kutsua kirjoittamisen asiantuntijaksi, joka hallitsee kirjoittamisen yhteisön ja omien päämäärien mukaisesti eri tilanteissa. Kun tieteellisen kirjoittamisen haltuun ottaminen nähdään sosiaalistumisprosessina, selventyy myös kuva siitä, miten tieteellistä kirjoittamista voidaan oppia. Instituutioissa tekstikäytännöt ovat varsin pysyviä, vaikka ne eivät olekaan muuttumattomia. Tiedeyhteisön asiantuntijajäsenet ovat tottuneet tuottamaan tekstejä siten, että ne noudattavat käytäntöjä.

Opintojensa aikana opiskelija sosiaalistuu käytäntöihin vähitellen, ja opinnot tukevat sosiaalistumista eriasteisesti. Jokainen viestintätapahtuma yliopistossa saattaa tuoda esille tieteellisen yhteisön arvostamia arvoja, käytäntöjä ja henkilöitä. Opinto-ohjelmat ja opintoprosessit ovat käytäntöjä, jotka niin ikään rakentavat kulttuuria, jossa ohjaajat ja opiskelijat työskentelevät. Kulttuurissa on omat arvot, itsestäänselvyydet, valta-asetat ja yleinen viestintäkulttuuri, joka asettaa omia lähtöasetelmia opettamiselle ja opiskelemiselle. Kulttuurissa työskentelevä tuskin tiedostaa tai tietää kaikkea, mikä hänen toimintaansa vaikuttaa. Vaikka tietyn instituution tai yliopiston kulttuuri olisi osin yhtenäinen, tieteellisestä viestinnästä eri aloilla, oppiaineilla ja yksilöillä on erilaisia näkemyksiä ja tietämystä siitä, millaista tieteellisen viestinnän tulee olla (ks. Berkenkotter & Huckin, 1993; Luukka, 2007, s. 16).

Tiedeyhteisön käytäntöihin sosiaalistumista voidaan tukea monella eri tavalla. Tieteellisen kirjoittamisen kurssit on usein suunniteltu juuri kursseiksi, joilla sosiaalistamista tieteellisiin tekstikäytäntöihin joudutetaan. Tekstikäytäntöjä voidaan havainnollistaa esimerkiksi tuomalla esille, miten tutkielman rakenne yleisellä tasolla on usein samankaltainen mutta yksityiskohtaisemmalla tasolla vaihteleva. Tekstilajin käytäntöjen tuntemaan oppiminen vahvistaa opiskelijan näkemystä tekstilajiin liittyvistä odotuksista ja niiden vaihtelusta. Tavoitteena ei ole käytäntöjen omaksuminen mukisematta vaan se, että käytäntöjen tunteminen auttaa kirjoittajaa lähestymään tekstin tuottamista valintojen tekemisenä. Tällöin käytäntöjä voidaan lähestyä myös kirjoittajalle hyödyllisinä tapoina, joita on hyvä opetella tuntemaan pärjätäkseen tässä kulttuurissa.

Opiskelijalla on oltava paitsi tieteenalan tietoa, hänellä on oltava myös monipuolista tietoa tekstilajista. Tietämyksen kautta opiskelijan on mahdollista kehittyä kirjoittajaksi, joka tuntee olevansa tekstinsä hallitsija eikä koe olevansa hukassa. Tällöin kirjoittaja tietää, mitä hänen täytyy tehdä, miten hän saa sen tehtyä ja lisäksi miksi hän sen tekee niin kuin tekee. Tekstilajitaitoihin kuuluu sekä tekstin kontekstuaalisen ja kokonaisuuden tason hallinta että lause- ja sanatason hallinta. Kun tekstissä jokainen luku, kappale, lause ja sana on tarkkaan harkittu ja tarpeellinen, kirjoittajasta on tullut tekstinsä hallitsija. Käsitteiden oppimisen lisäksi tutkielmaa kirjoittava opiskelija omaksuu tutkimusongelmaansa liittyviä asioita lukemalla ja opettelee kirjoittamaan tutkielmaa tavalla, joka vastaa tiedeyhteisön odotuksia. Odotukset liittyvät niin käsitteiden ja termien käyttöön, tekstin jäsentämiseen, kirjoittajan oman äänen käyttöön kuin argumentointiin, jotka kaikki viime kädessä tuotetaan kieleen merkitysvalinnoilla. Tässä teoksessa lähestytään tutkielman kirjoittamista monesta eri näkökulmasta (ks. kuvio 1).

Kuvio 1. Keskiössä on tutkielmateksti, jota lähestytään myös erilaisista tuottamisen näkökulmista.

Yksi teoksemme artikkeleita yhdistävistä lähtökohdista on, että kirjoittaminen nähdään taidoksi, jota voi kehittää ja joka kehittyy kirjoittamalla (ks. Lindblom-Ylänne & Wager, 2002, s. 314). Kirjoittamisen taitoa voidaan myös tukea monella eri tavalla. Vaikka opiskelijoilla olisi vaikeuksia tutkielmia tehdessään, kannattaa muistaa, että vaikeudet kuuluvat luoviin prosesseihin ja että niistä monesti oppii paljon. Siksi Helsingin Sanomissa (2018) pohdinnan arvoiseksi esitetty ratkaisu, opintojen jättäminen kandidaatin tutkintoon, ei kuulosta mielekkäältä. Sinnikäs työskentely vie eteenpäin, ja kandidaattitutkielman valmiiksi saava pystyy varmasti tekemään myös pro gradu -tutkielman. Sen sijaan yliopistojen on varattava riittävästi resursseja kirjoittamisen tukemiseen, opetukseen ja sen kehittämiseen sekä opinnäytetyöohjaukseen, sillä ne voivat määrittää, millaiseksi kokemukseksi tutkielman tekeminen opiskelijalle muodostuu. Juuri nyt, vuonna 2020 elämme aikaa, jolloin yhteiskuntaamme koettelee uusia asioita, globaalisti leviävä koronavirus. Etäopiskelu on tästäkin syystä lisääntynyt. Vaikka digitalisaatio tuo mukanaan monimediaalisia materiaaleja, kirjoitettu teksti säilyttää arvonsa toimintatapamuutoksista huolimatta: se on edelleen hyvä tapa perehtyä uuteen tietoon, sen taustoihin ja lähteisiin.

Vaikka tieteellisillä teksteillä on yksi tekijä, ne tuotetaan tavalla tai toisella työskennellen vuorovaikutuksessa muiden kanssa (ks. Tusting ja muut, 2019). Tässäkin projektissa kirjoittajat ovat kommentoineet toistensa aiheideoita ja artikkeleiden eri versioita. Vuonna 2019 ehdimme tavata toisemme muutamaan otteeseen tekstiseminaareissa, jotka olivat antoisia. Teoksen artikkelien vertaisarvioijat ovat antaneet artikkeleista kirjoittajille yksityiskohtaista palautetta, mikä on mahdollistanut artikkeleiden kehittämisen yhä laadukkaammiksi teksteiksi. *Viestinnän tutkijayhdistys VAKKI r.y.*:n puheenjohtaja Merja **Koskela**, rahastonhoitaja Niina **Nissilä** ja julkaisuvastaava Heidi **Hirsto** ovat tukeneet työskentelyäni aina tarvittaessa. Kokoomateoksemme lähdeviittaukset on tehty hyödyntäen

Vaasan yliopiston lukuvuonna 2019–2020 käyttöön ottamia kirjoitusohjeita, joiden perustana toimii yhdysvaltalaisen psykologiyhdistyksen, American Psychological Associationin, APA-säännöt. Kiitän julkaisusihteeri Merja **Kalliota** tuesta, jota olen saanut ohjeita soveltaessani mutta myös teoksen painokuntoon saattamisessa. Artikkelin prosessi raakileesta valmiiksi on kuin keitto, joka paranee hauduttamalla. Keiton hauduttaminen tarvitsee myös kypsentyksen eli toimittajan. Haluankin kiittää kaikkia projektiin osallistuneita yhteistyöstä. On ollut ilo ja kunnia tehdä töitä kanssanne ja edetä kohti samaa päämäärää; julkaisua, josta toivottavasti on monille hyötyä.

Tätä projektia on vienyt eteenpäin toinenkin päämäärä. Teoksemme *Tieteellinen kirjoittaminen tiedeyhteisössä* on tuotettu kunnianosoitukseksi teknisen viestinnän professori Anita **Nuoppo**selle, joka jäi eläkkeelle Vaasan yliopiston palveluksesta 31.5.2020. Vaasan yliopiston viestintätieteiden oppiaineessa kolmen vuosikymmenen ajan viestintätieteiden, erityisesti soveltavan kielitieteen, teknisen viestinnän ja terminologian opetusta ja tutkimusta kehittänyt Anita väitteli ruotsin kielen oppiaineesta vuonna 1994. Väitöskirja *Begreppssystem för terminologisk analys* keskittyi käsitteanalyysiin terminologisen tutkimuksen näkökulmasta. Samaan aiheeseen Anita on syventynyt monissa myöhemmissä tutkimuksissaan. Myös tässä teoksessa julkaistava oppikirja-artikkeli keskittyy käsitteisiin ja siihen, miten tutkija voi tutkimusta kehitellessään hyödyntää systemaattista käsitteanalyysiä. Kirjoittaessaan artikkeliaan Anita on tiennyt sen tulevan yhteiseen kokoomateokseen. Samoin kuin muut kollegat, Anita on ollut mukana projektin alkumetreiltä asti, tietämättä kuitenkaan sitä, että teoksesta tulee hänen juhla kirjansa. Kiitän Anitaa erityisesti teoksen loppuvaiheessa tarkasta palautteesta, jota teksteistäni sain. Teoksella juhlistamme ja kiitämme Anitaa hänen työstään. Teoksen lopusta löytyy Merja **Koskelan** ja Niina **Nissilän** kirjoittama teksti Anitan urasta.

Isossakyrössä 14.9.2020

Heli Katajamäki

Lähteet

- Berkenkotter, C. & T. Huckin (1993). Rethinking Genre From a Sociocognitive Perspective. *Written Communication* 10(4), 475–509.
- Duff, Patricia A. (2010). Language Socialization into Academic Discourse Communities. *Annual Review of Applied Linguistics* 30, 169–192. Doi: 10.1017/S0267190510000048
- Helsingin Sanomat (2018, 21. tammikuuta). *Yliopistosta voi päästä ulos myös kandidaattina*. Pääkirjoitus. Noudettu 2020-05-31 osoitteesta <https://www.hs.fi/maakirjoitukset/art-2000005533057.html>
- Lindblom-Yläne, S. & Wager, M. (2002). Tieteellisten opinnäytetöiden ohjaaminen. Teoksessa S. Lindblom-Yläne & A. Nevgi (Toim.). *Yliopisto- ja korkeakouluopettajan käsikirja* (s. 314–325). WSOY.
- Luukka, M.-R. (2007). Mikä tekee tekstistä tieteellisen. Teoksessa M. Kinnunen & O. Löytty (Toim.). *Tieteellinen kirjoittaminen* (2. painos, s. 13–28). Vastapaino.
- Nuopponen, A. (1994). *Begreppssystem för terminologisk analys* [väitöskirja, Vaasan yliopisto].
- Swales, J. (1990). *Genre Analysis. English in Academic and Research Settings*. Cambridge University Press.
- Tusting, K., McCulloch, S., Bhatt, I., Hamilton, M. & Barton, D. (2019). *Academics Writing. The Dynamics of Knowledge Creation*. Routledge.